

ΡΟΔΟΠΗ:

Ορεινό Σύμπλεγμα Κεντρικής Ροδόπης

Η Ροδόπη αποτελεί ένα από τα πιο ενδιαφέροντα, από οικολογική άποψη, ορεινά συμπλέγματα της Ελλάδας. Η οροσειρά της Κεντρικής Ροδόπης είναι το σταυροδρόμι της βλάστησης βορά και νότου. Χαρακτηριστικό είναι ότι σε μια μικρή σχετικά έκταση συναντά κανείς όλες τις ζώνες βλάστησης της Ευρώπης: από τη ζώνη των αείφυλλων και πλατύφυλλων, της μεσογειακής ζώνης μέχρι τη μεσο-ευρωπαϊκή και σκανδιναβική ζώνη βλάστησης των ψυχρόβιων κωνοφόρων και πλατύφυλλων, όπως τα δάση σημύδας και ερυθρελάτης. Το γεγονός ότι η περιοχή της Ροδόπης δεν "πάγωσε" κατά την περίοδο των παγετώνων (Πλειστόκαινο), την καθιστά ένα βοτανικό παράδεισο ποικιλότητας ειδών εφόσον πολλά είδη βρήκαν καταφύγιο στην περιοχή ενώ όλη η υπόλοιπη ευρωπαϊκή ήπειρος ήταν κάτω από τους πάγους. Σχεδόν το 60% των ειδών της χλωρίδας της Ευρώπης απαντάται στη Ροδόπη που αποτελεί καταφύγιο για 211 σπάνια ή απειλούμενα είδη. Δεκαπέντε από αυτά είναι απομεινάρια της εποχής των παγετώνων και 50 ενδημικά της Ροδόπης.

Η περιοχή της ορεινής Ροδόπης είναι επίσης μια γέφυρα που ενώνει ανθρώπους διαφορετικής καταγωγής και κουλτούρας. Το ορεινό τόξο της απλώνεται από τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα μέχρι τον ποταμό Νέστο και μοιράζεται ανάμεσα στους νομούς Δράμας και Ξάνθης, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της οροσειράς ανήκει στη Βουλγαρία. Η συνολική της έκταση προσεγγίζει τα 2.000.000 στρ και κατά 84% καλύπτεται από πυκνά δάση. Το κλίμα, η φυσιογραφία, η γεωλογική σύνθεση η παρουσία αλλά και η απουσία του ανθρώπου, διαμόρφωσαν στην Κ. Ροδόπη ένα πολυποίκιλο μωσαϊκό οικοσυστημάτων.

Η εγκατάλειψη των οικισμών και της νομαδικής κτηνοτροφίας (πάνω από 180.000 αιγοπρόβατα) στα μέσα

του προηγούμενου αιώνα, άφησε τη φύση ανεμπόδιση στο έργο της, με αποτέλεσμα μια άνευ προηγουμένου δασική αναγέννηση. Η ψηλότερη κορυφή της Κ. Ροδόπης στα 1.953μ, βρίσκεται στο Παρθένο Δάσος του Φρακτού. Στη Ροδόπη συναντάμε τα πιο σημαντικά δασοπονικά είδη της Ελλάδας. Τα εκτεταμένα δάση της εμφανίζουν τα χαρακτηριστικά των ολοκληρωμένων, υγιών και σταθερών οικοσυστημάτων και φιλοξενούν πλούσια πανίδα και χλωρίδα.

Αυτός ο παράδεισος, όμως, δεν είναι απόλυτα εξασφαλισμένος.

Η, εδώ και δεκαετίες, απομόνωση και αποδιοργάνωση της Δασικής Υπηρεσίας, σε συνδυασμό με την μονοσήμαντη προσέγγιση του δάσους για παραγωγή ξυλείας και μόνον, θέτει σε κίνδυνο τους φυσικούς πόρους της περιοχής. Παράλληλα ο μη συστηματικός έλεγχος της αλιείας και του κυνηγιού και γενικά όλων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων αφήνει τα βουνά της Ροδόπης έκθετα στις βουλές... των ανθρώπων

Φυσιογνωμία και φυσικό περιβάλλον της Κ. Ροδόπης

Κλίμα:

Δριμείς χειμώνες, μεγάλο ετήσιο ύψος βροχοπτώσεων και απόλυτες θερμοκρασίες που κυμαίνονται από -18,5οC, η ελάχιστη, μέχρι +38οC, η μέγιστη, χαρακτηρίζουν το κλίμα της Κ. Ροδόπης. Το μέσο ετήσιο ύψος βροχής φθάνει τα 694mm και η μέση θερμοκρασία είναι 11,4ο C. Ιδιαίτερα έντονες βροχοπτώσεις παρατηρούνται στη Χαϊντού, σε υψόμετρο 1240μ, με μέσο ετήσιο ύψος βροχής 980mm. Το

υγρό κλίμα τη περιοχής που προσομοιάζει με το κλίμα της Μεσευρώπης, ευνοεί την ύπαρξη συγκεκριμένων τύπων βλάστησης και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την επιβίωση πολλών ειδών ορνιθοπανίδας.

Νερά:

Γύρω από τον ποταμό Νέστο, που δεσπόζει στην περιοχή της Κ. Ροδόπης αποτελώντας τον κύριο υδάτινο πόρο, αναπτύχθηκε η ανθρώπινη δραστηριότητα από τους Νεολιθικούς χρόνους μέχρι σήμερα. Τα ερείπια των πέτρινων κάστρων ??? γεφυριών που σώζονται κατά μήκος του ποταμού, τεκμηριώνουν την ιστορική του σημασία. Πηγάζει από το όρος Ρίλα της Βουλγαρίας και εκβάλλει στη θαλάσσια περιοχή της Θάσου, όπου σχηματίζεται το Δέλτα του Νέστου. Στη διαδρομή του συλλέγει τα νερά δεκάδων ποταμών και ρεμάτων, σχηματίζοντας ένα πολυσχιδές υδρογραφικό δίκτυο με σημαντικά υδάτινα οικοσυστήματα, αξιόλογη ιχθυοπανίδα (ορεινή πέστροφα, κέφαλος κτλ) και σημαντική παρόχθια βλάστηση (βελανιδιές, σκλήθρα, ιτιές, πλατάνια, λεύκες, φράξοι). Σπάνιας και εξαιρετικής ομορφιάς είναι και οι καταρράκτες που σχηματίζονται κατά μήκος του ποταμού Νέστου στην περιοχή του "Καρά Ντερέ" (Αρκουδόρεμα, Στραβόρεμα).

Δασική βλάστηση - Οικότοποι:

Δάση σημύδας:

Η Ροδόπη αποτελεί το νοτιότερο άκρο της εξάπλωσης της σημύδας στην Ευρώπη. Τη συναντάμε με τη μορφή μεμονωμένων συστάδων στην υψομετρική ζώνη 1.000-1.950 μέτρα ανάμεσα σε δάση ελάτης και Μαυρόπευκου. Χαρακτηριστικό είναι το δάσος της σημύδας στα ΒΔ του "Καρά Ντερέ" όπου η σημύδα σχηματίζει αμιγή δάση. Η σημύδα είναι "πρόσκοπο" είδος. Είναι δηλαδή το πρώτο είδος δένδρου που εγκαθίσταται σε γυμνές εκτάσεις αλλά σχετικά γρήγορα εκτοπίζεται από άλλα είδη με μεγαλύτερη ανταγωνιστική ικανότητα, όπως η δασική πεύκη ή η οξυά. Από τη στιγμή που σταμάτησε η έντονη πίεση του ανθρώπου στη φυσική βλάστηση στη Ροδόπη και τα δάση διαχειρίζονται αειφορικά, ο ζωτικός χώρος της σημύδας, σταδιακά, περιορίζεται επειδή ως πρόδρομο είδος αρχίζει να εκτοπίζεται. Για την διαχείρισή της απαιτούνται ειδικοί δασοκομικοί χειρισμοί που στοχεύουν κυρίως στον έλεγχο εξάπλωσης της δασικής πεύκης.

Δασική πεύκη:

Η δασική πεύκη σχηματίζει εκτεταμένα δάση σε όλη την περιοχή Ροδόπης. Είναι ένα δασοπονικό είδος που δεν εμφανίζεται πουθενά αλλού στην Ελλάδα. Ευδοκίμει κυρίως πάνω από τα 800 μ. Η δασική πεύκη είναι και αυτή "πρόσκοπο" είδος. Εξαπλώθηκε σε μεγάλη έκταση στη Ροδόπη μετά την εγκατάλειψη της περιοχής από τον άνθρωπο και την παύση των δραστηριοτήτων του, όπως η βόσκηση και οι λαθροούλοτομίες. Είναι χαρακτηριστικό ότι παρατηρείται το φαινόμενο της φυσικής εγκατάστασης της δασικής πεύκης σε διάκενα και λιβάδια. Η κάλυψη των γυμνών εκτάσεων γίνεται με σχετικά γρήγορο ρυθμό και έχει οδηγήσει στη σημαντική μείωση της έκτασής τους.

Μακεδονίτικη πεύκη : Η Ροδόπη και συγκεκριμένα η περιοχή του Φρακτού αποτελεί το τελευταίο καταφύγιο του εξαιρετικά σπάνιου αυτού είδους πεύκου στην Ελλάδα. Είναι είδος ενδημικό της Βαλκανικής Χερσονήσου και απαντάται μόνο στη Ροδόπη και στο όρος Βόρας. Η μακεδονίτικη πεύκη είναι το μόνο είδος πεύκης με 5 βελόνες σε αντίθεση με όλα τα άλλα είδη που έχουν 2 βελόνες. Το γεγονός ότι το είδος είναι βαλκανικό ενδημικό και σπάνιο για τη χώρα μας, επιβάλλει την απόλυτη προστασία αυτού και των σταθμών εμφάνισής του από κάθε μορφής επέμβαση. Προστατεύεται αυστηρά από την Ελληνική νομοθεσία (Π.Δ. 67/81). Παρ' όλα αυτά είναι απαραίτητο να ληφθούν προληπτικά προστατευτικά μέτρα για να διασφαλιστεί η φυσική εξέλιξη του είδους στην περιοχή.

Ερυθρελάτη:

Είναι από τα πλέον χαρακτηριστικά είδη κωνοφόρων που είναι και το κατεξοχήν γνώρισμα της Ροδόπης η οποία αποτελεί το νοτιότερο σημείο εξάπλωσης της ερυθρελάτης σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η ερυθρελάτη σχηματίζει εκτεταμένα αμιγή δάση υψηλής παραγωγικότητας ενώ σχηματίζει και ένα πολύ σπάνιο συνδυασμό για την νότια Ευρώπη: δάση ερυθρελάτης με θάμνους μύρτιλλου (θάμνος που παράγει εδώδιμους καρπούς).

Μαύρη Πεύκη:

Είδος πεύκου που διακρίνεται από τον σκουρόχρωμο κορμό του και μεγάλες φολίδες. Στη Ροδόπη εμφανίζεται μόνον στο γεωγραφικό χώρο εξάπλωσης της οξιάς της ελάτης και στο χώρο των θερμόφιλων φυλλοβόλων πλατύφυλλων, στα δασικά συμπλέγματα της Ελατίας και του Φρακτού. Τη συναντούμε σε αμιγείς αλλά και σε μικτές συστάδες. Αποτελεί δασικό οικότοπο προτεραιότητας.

Δάση πλατύφυλλων:

Τα δάση αυτά είναι σπάνια στην Ελλάδα. Φύονται στις χαράδρες της Ροδόπης και περιλαμβάνουν σφενδάμια, βελανιδιές, φλαμουριές, οξιές και σορβιές.

Παραποτάμια δάση που βρίσκονται στις όχθες των ρεμάτων και περιλαμβάνουν σκλήθρα, ιτιές και πλατάνια..

Οι τυρφώνες:

Στην περιοχή της Ροδόπης εμφανίζεται σε τέσσερα σημεία ένας από τους σπανιότερους τύπους οικοτόπων στην Ν. Ευρώπη: πρόκειται για τους επίπεδους ενεργούς τυρφώνες: είναι μικρές υδατοσυλλογές με πολύ συγκεκριμένα είδη χλωρίδας όπου επικρατούν πολύ ειδικές συνθήκες οξύτητας του εδάφους. Παρουσιάζουν ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον, καθώς αποτελούν τις νοτιότερες απολήξεις μιάς τυπικής βόρειας βλάστησης. Λειτουργούν ως "τράπεζες μνήμης" για την ιστορία της βλάστησης ενός τόπου. Στο όξινο και υγρό περιβάλλον του τυρφώνα διατηρούνται αναλλοίωτοι για πολλές χιλιετίες κόκκοι γύρης από την βλάστηση της γύρω περιοχής που επικράτησε κατά τις διάφορες παγετωνικές και μεσοπαγετωνικές περιόδους.

Η "ανάγνωση" των στρωμάτων γύρω με δείγματα που λαμβάνονται από όλο το βάθος του στρώματος τύρφης, που παράγεται και συσσωρεύεται με τα χρόνια, και με την βοήθεια ενός κλάδου της επιστήμης της παλαιο-βοτανικής που ονομάζεται "παλυνολογία", μπορούν οι επιστήμονες να ερμηνεύσουν τις κλιματολογικές διακυμάνσεις σε μία περιοχή από τους τύπους βλάστησης που προϋπήρχαν

Πανίδα

Το υψομετρικό εύρος από τα 100 ως τα 2.000 μέτρα καθώς επίσης η ύπαρξη χαραδρών, ορθοπλαγιών αλλά και χορτολοβαδικών εκτάσεων ευνοούν την επιβίωση πολλών και διαφορετικών μορφών της άγριας ζωής. Στη Ροδόπη, μπορεί κανείς να τα συναντήσει όλα τα δασόβια είδη των μεγάλων θηλαστικών της Ελλάδας (αρκούδα, λύκος, αγριόγιδο, αγριόγατα, ζαρκαδί, ελάφι).

-Η καφέ αρκούδα βρίσκει ιδανικό βιότοπο στα δάση της Κ. Ροδόπης. Υπολογίζεται ότι στην Κ. Ροδόπη υπάρχουν κάπου 25-30 αρκούδες, οι οποίες χρησιμοποιούν τον βιότοπο και εκατέρωθεν των ελληνοβουλγαρικών συνόρων, κατά μήκος του ορεινού όγκου της Ροδόπης.

-Το αγριόγιδο, είδος αντιλόπης, επιβιώνει στις απόκρημνες ορθοπλαγιές της Ροδόπης στην περιοχή του Φρακτού. Ο πληθυσμός που έχει απομείνει είναι πλέον εξαιρετικά μικρός (υπολογίζεται σε 50-60 άτομα) και χρειάζεται η λήψη αυστηρών μέτρων για την προστασία του. Η κυριότερη απειλή για το αγριόγιδο είναι το παράνομο κυνήγι.

Συνολικά 139 είδη πουλιών βρίσκουν καταφύγιο στην περιοχή της Κ. Ροδόπης. Ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει το 53% του συνολικού αριθμού ειδών ορνιθοπανίδας στην Ελλάδα. Αν εξαιρέσουμε τα είδη των πουλιών που η παρουσία τους είναι άμεσα συνδεδεμένη με το νερό, τα δασόβια πουλιά σχεδόν στο σύνολό τους επιλέγουν τη Ροδόπη για να φωλιάσουν και να αναπαραχθούν. Στη Ροδόπη έχουν καταγραφεί και 8 είδη νυκτόβιων αρπακτικών πουλιών. Ενδεικτικό για τη σημασία της περιοχής είναι το γεγονός ότι από τα 139 είδη πουλιών τα 7 είναι καταχωρημένα στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων σπονδυλοζώων της Ελλάδας, 27 προστατεύονται από την Κοινοτική Οδηγία 79/409 για τα πουλιά, 70 χαρακτηρίστηκαν είδη άμεσου κοινοτικού ενδιαφέροντος, 119 προστατεύονται από τη Σύμβαση της Βέρνης και 42 από τη Συνθήκη της Βόννης.

Η ιδιαιτερότητα της περιοχής για την Ορνιθοπανίδα είναι η ύπαρξη δασών με κεντροευρωπαϊκό χαρακτήρα και σύνθεση ειδών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αναπαράγονται είδη πτηνοπανίδας τα οποία δεν συναντώνται αλλού στην Ελλάδα. Για τα περισσότερα από αυτά η Ροδόπη αποτελεί το νοτιότερο όριο εξάπλωσής τους στον κόσμο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων ειδών είναι ο αγριόκουρκος (Tetrao urogalus)

Ο αγριόκουρκος: Τα δάση της Ροδόπης από ορνιθολογική άποψη είναι περισσότερο γνωστά λόγω της ύπαρξης του Αγριόκουρκου (Tetrao urogallus). Ειδικότερα η Ροδόπη είναι το μόνο μέρος στην Ελλάδα όπου φωλιάζει το είδος αυτό και αποτελεί μετά την χερσόνησο του Άθω το

Νοτιότερο άκρο της κατανομής του στην Ευρώπη.

Οι πληθυσμοί του αγριόκουρκου στην Νότια ζώνη κατανομής του παρουσιάζουν μικρότερες πυκνότητες σε σχέση με τις Βόρειες πιθανόν λόγω κλιματολογικών διακυμάνσεων αλλά και λόγω της υπερθέρμανσης και υποβάθμισης των δασικών οικοσυστημάτων.

Ο πληθυσμός του αγριόκουρκου στην περιοχή της Ροδόπης έχει εκτιμηθεί γύρω στα 330-380 άτομα με μία σχετική πυκνότητα 10 -16 ατόμων/ τετρ. χιλ. αναλόγως τον βιότοπο (Ποϊραζίδης 1990). Είναι μεγαλόσωμο πτηνό και περνάει αρκετές φάσεις του ετήσιου κύκλου του στο έδαφος ειδικά κατά την αναπαραγωγική περίοδο κατά την οποία το αρσενικό επιδιέχεται σε ένα πολύ χαρακτηριστικό "τελετουργικό" για την προσέλκυση του θηλυκού.

-Ο χρυσαετός ένα από τα σπανιότερα αρπακτικά, φωλιάζει στις απόκρημνες και βραχώδεις τοποθεσίες της Κ. Ροδόπης. Δεν μεταναστεύει και τρέφεται με λαγούς πέρδικες και χελώνες. Ο πληθυσμός του έχει μειωθεί και γι' αυτό προστατεύεται αυστηρά.

Χλωρίδα

Στην Κ. Ροδόπη καταμετρήθηκαν 1120 είδη χλωρίδας, όμως, ο συνολικός αριθμός των ειδών εκτιμάται ότι είναι πολύ μεγαλύτερος, αφού μικρό ποσοστό της έκτασης έχει ερευνηθεί διεξοδικά.. Αρκετά από τα είδη είναι σπάνια και ενδημικά, δηλαδή απαντώνται μόνο στη συγκεκριμένη περιοχή. Από τα 1120 είδη της χλωρίδας τα 290 θεωρούνται σημαντικά ενώ τα 59 χαρακτηρίζονται σπάνια και απειλούμενα και προστατεύονται από την ελληνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία. Συγκεκριμένα, υπάρχουν 7 τοπικά ενδημικά είδη, που συγκαταλέγονται στον κατάλογο των παγκοσμίως απειλούμενων ειδών, 10 ελληνικά ενδημικά και 80 βαλκανικά ενδημικά.

-Ο κρίνος της Ροδόπης (lilium rhodopaeum) είναι χαρακτηριστικό αγριολούλουδο της Κ. Ροδόπης, ενδημικό της περιοχής και θεωρείται απειλούμενο.

Ελατιά-"Καρά-ντερέ"

Βρίσκεται στο κεντρικό και βόρειο τμήμα του νομού Δράμας και χαρακτηρίζεται από τα συμπαγή δάση που την καλύπτουν σε ποσοστό 90%. Μέσα στα πυκνά δάση, με πεύκα, οξιές, δρύες και ερυθρελάτες, έχουν καταγραφεί 712 είδη δέντρων και φυτών. Τα δάση ερυθρελάτης (κόκκινο έλατο με ύψος που σχεδόν φτάνει τα 50 μ.) και το δάσος της σημύδας που βρίσκονται στην Ελατιά, παραπέμπουν σε μεσευρωπαϊκό αλπικό τοπίο (πρόκειται για είδη που ενδημούν στα βόρεια κλίματα). Κατά την αναπαραγωγική περίοδο πολλά είδη πουλιών, της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης βρίσκουν καταφύγιο στην Ελατιά.

Παρθένο Δάσος - Φρακτού

Βρίσκεται στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα και έχει έκταση 5.500 στρ. Παρέμεινε ανέγγιχτο από τον άνθρωπο για περισσότερο από 500 χρόνια. Θεωρείται από τα πλέον αδιατάρακτα φυσικά δασικά οικοσυστήματα της Ευρώπης

και παρουσιάζει μέγιστο οικολογικό ενδιαφέρον. Έχει κηρυχθεί Μνημείο της Φύσης -τελεί υπό καθεστώς απόλυτης προστασίας από το 1980- γιατί συνδυάζει παρθένα φύση, πλούσια και πυκνή βλάστηση, ρέματα, καταρράκτες και μεγάλη ποικιλία άγριας πανίδας. Αποτελεί το νοτιότερο άκρο εξάπλωσης δασικών ειδών της Μεσευρώπης, όπως η ερυθρελάτη και η σημύδα. Φιλοξενεί σημαντικά και απειλούμενα είδη όπως: αρκούδα, αγριόγιδο, λύκος, αγριόγατα, ζαρκάδι το ελάφι και περίπου 100 είδη πουλιών. Μέσα στα όριά του απαγορεύεται κάθε είδους δραστηριότητα, και επιτρέπεται μόνο η επιστημονική έρευνα. Για να το επισκεφθεί κανείς χρειάζεται ειδική άδεια από το δασαρχείο της Ελατίας.

Χαϊντού- Κούλα

Η Χαϊντού είναι το νότιο τμήμα του όρους Κούλα (το βόρειο τμήμα ανήκει στη Βουλγαρία) και βρίσκεται βόρεια της κοιλάδας του Νέστου. Το Γυφτόκαστρο (1827 μ.) είναι η ψηλότερη κορυφή της Χαϊντούς, πάνω ακριβώς στη μεθόριο με τη Βουλγαρία. Το παρθένο δάσος της Χαϊντούς και οι εντυπωσιακοί καταρράκτες του Λειβαδίτη αποτελούν πόλο έλξης για επισκέπτες και ερευνητές που μπορούν να παρατηρήσουν σπάνια είδη πανίδας και χλωρίδας. 102 είδη πουλιών αναπαράγονται στα δασικά οικοσυστήματα της ευρύτερη περιοχής. Οι χέρσες εκτάσεις αποτελούν σημαντικό βιότοπο για τα αρπακτικά πουλιά.

Στην περιοχή όμως σημειώνονται συχνά κρούσματα παράνομου κυνηγιού, ακόμα και αυστηρά προστατευόμενων ειδών όπως η καφέ αρκούδα (*Ursus arctos*).

Τα δάση Οξιάς που κυριαρχούν στην Χαϊντού, αναμειγνύονται με τη Δασική πεύκη, τη Σημύδα, το Μακεδονίτικο έλατο και άλλα φυλλοβόλα. Σε υψόμετρο πάνω από 1.000μ, αρχίζουν να κυριαρχούν χορτολιβαδικές εκτάσεις απομεινάρια των θερινών βοσκότοπων που χρησιμοποιήθηκαν για εκατοντάδες χρόνια από τους νομάδες κτηνοτρόφους. Με τη μείωση της κτηνοτροφίας μετά το 1940, παρατηρούμε έντονη φυσική αναγέννηση, κυρίως της Δασικής πεύκης και της Σημύδας, σε πολλά σημεία του συγκροτήματος.

Άνθρωπος και φύση

Σήμερα η εικόνα της εγκατάλειψης στα χωριά του βόρειου τμήματος του ν. Δράμας, είναι έντονη. Τα ερείπια που διασώζονται, θυμίζουν ότι στο παρελθόν συμβίωναν Τούρκοι, Βούλγαροι και πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και την Αν. Θράκη. Με την ανταλλαγή των πληθυσμών το μουσουλμανικό στοιχείο αποχώρησε. Διοικητικό κέντρο της περιοχής και μια από τις ελάχιστες ζωντανές κοινότητες στην Κ. Ροδόπη παραμένει η Σταυρούπολη.

Τα Πομακοχώρια του ν. Ξάνθης, αντίθετα με τα ορεινά χωριά της Δράμας, παραμένουν το πιο ζωντανό κομμάτι της Κ. Ροδόπης. Είναι μια από τις ελάχιστες ακριτικές γωνιές της χώρας που δεν επηρεάστηκαν από το μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα. Λόγω της γεωγραφικής απομόνωσης οι κάτοικοι ανέπτυξαν ιδιαίτερο πολιτισμό

αποδεικνύοντας, όμως, απόλυτο σεβασμό στο περιβάλλον. Στα πομακοχώρια παράγεται και επεξεργάζεται με παραδοσιακές μεθόδους ο καλύτερος καπνός του κόσμου, ο "μπασμάς".

Οι Σαρακατσάνοι οργανωμένοι μέχρι τα μέσα του προηγούμενου αιώνα σε "τσελιγκάτα", εγκαταστάθηκαν στην Ελατία και έγιναν διαχειριστές του φυσικού κεφαλαίου και κυριότερος παράγων διαμόρφωσης του τοπίου της περιοχής και των πλούσιων λιβαδικών οικοσυστημάτων της. Με την χρήση της φωτιάς, στο τέλος κάθε βλαστικής περιόδου (Οκτώβριος), λίγο πριν την κάθοδό τους στα χειμαδιά, "συντηρούσαν" τα τότε βοσκοτόπια. Οι Σαρακατσάνοι, μέσα από το νομαδικό τρόπο ζωής τους και την κοινωνική τους οργάνωση, ανέπτυξαν ένα ιδιαίτερο πολιτισμό. Το περίφημο "αντάμωμα", που γίνεται κάθε καλοκαίρι στη γιορτή του Προφήτη Ηλία, στην Ελατία, εξακολουθεί να αποτελεί κορυφαίο κοινωνικό και πολιτιστικό γεγονός για την περιοχή.

Καλλιέργειες

Λόγω του έντονου δασικού χαρακτήρα της Κ. Ροδόπης, οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις στην περιοχή της δεν ξεπερνούν τα 35.000 στρέμματα. Σημαντικότερη όλων παραμένει η καλλιέργεια του καπνού.

Τα καπνοχώραφα αποτελούν μια εικόνα που επαναλαμβάνεται στη Δράμα και στην Ξάνθη. Εδώ, παράγονται μερικές από τις καλύτερες ποικιλίες καπνού στον κόσμο.

Οι μικρές ορεινές καλλιέργειες και τα οπωροφόρα δέντρα που διατηρούσαν οι Σαρακατσαναίοι γύρω από τους καλαμένιους καταλισμούς τους προσδίδουν μέχρι σήμερα μια ποικιλομορφία στο δασικό τοπίο, ενώ παράλληλα αποτελούν σημαντικό τροφικό απόθεμα για την άγρια πανίδα και κυρίως στην αρκούδα. Κεράσια, κορόμηλα, δαμάσκηνα, μήλα, αγριόμηλα, δαμάσκηνα, γκόρτσα αχλάδια, φράουλες, βατόμουρα, σμέουρα, φουντούκια, κάστανα, υπάρχουν σε αφθονία στα δάση της Κ. Ροδόπης. Εντοπίζονται συνήθως σε υψόμετρα κάτω από τα 1.000 μ.

Η ανεπαρκής άρδευση, αναγκάζει εδώ και χρόνια τους γεωργούς να καταφεύγουν, επίσης, σε καλλιέργειες φυτών που δεν είναι ιδιαίτερα παραγωγικά (κριθάρι, καλαμπόκι, βρώμη, τριφύλλι κτλ).

Κτηνοτροφία

Η κτηνοτροφία στην περιοχή της Κ. Ροδόπης συνδέθηκε κυρίως με την παρουσία των Σαρακατσαναίων στην περιοχή, που ανέβαζαν τα κοπάδια τους στα ορεινά κατά τους θερινούς μήνες. Μέχρι σήμερα η κτηνοτροφία αποτελεί σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης εισοδήματος αν και έχει μειωθεί αισθητά σε σχέση με τον περασμένο αιώνα. Σύμφωνα με τα στοιχεία Γεωργικής Στατιστικής Υπηρεσίας το σύνολο των ζώων που εκτρέφονται στην περιοχή προσεγγίζει τις 25.000.

Αρχιτεκτονική

Ο αγρο-ποιμενικός χαρακτήρας της ζωής των κατοίκων

αποτυπώνεται στα πλατυμέτωπα ορθογώνια σπίτια τους, χτισμένα με νότιο προσανατολισμό για να προφυλάσσονται από τις ακραίες χειμωνιάτικες θερμοκρασίες και στα οποία ξεχωρίζουν οι πέτρινες στέγες από ντόπιο σχιστόλιθο. Η κατοικία υπηρετεί και στεγάζει την παραγωγή. Μεγάλοι εξωτερικοί χώροι χρησιμοποιούνται για τα φυτώρια και τα ξηραντήρια του καπνού, καταλαμβάνοντας το μεγαλύτερο μέρος του σπιτιού. Ο λειτουργικός χώρος της οικογένειας περιορίζεται συνήθως σε ένα μόνο δωμάτιο.

Τα γεφύρια και οι νερόμυλοι δείγματα της προηγούμενης προβιομηχανικής οικονομίας αφέθηκαν στην εγκατάλειψη και τη φθορά του χρόνου, μετά την ερήμωση των οικισμών. Σύμφωνα με μαρτυρίες κατοίκων, πολλοί από τους μύλους και τις παραδοσιακές βρύσες, καταστράφηκαν από χρυσοθήρες, που έψαχναν για κρυμμένους θησαυρούς.

Ζώνες προστασίας

Πολλές από τις περιοχές της Κ. Ροδόπης εμφανίζουν ιδιαίτερο βιολογικό ενδιαφέρον και περιλαμβάνονται στον Ευρωπαϊκό Κατάλογο NATURA 2000 ως εξής: όρος Χα?ντού Κούλα, δάσος Φρακτού, δάση σημύδας, Ελατιά, κορυφές όρους Φαλακρού, Παρθένο Δάσος Κεντρικής Ροδόπης.

Για τη διαχείριση και διατήρηση του φυσικού πλούτου της περιοχής έχει ήδη επίσημα συσταθεί ο Φορέας Διαχείρισης για την Προστατευόμενη Περιοχή της Οροσειράς Ροδόπης, ο οποίος θα καθορίσει τις επιτρεπόμενες δραστηριότητες στη περιοχή και θα αποτρέψει πρακτικές, καταστροφικές για το περιβάλλον. Ο Φορέας Διαχείρισης (στο Δ.Σ. του οποίου εκπροσωπούνται και οι περιβαλλοντικές οργανώσεις), εδρεύει στο Μεσοχώρι Παρανεστίου Δράμας.

Κίνδυνοι και απειλές

Τα προβλήματα στην Κ. Ροδόπη και οι ενδεχόμενες απειλές για το φυσικό περιβάλλον σχετίζονται με τις αναπτυσσόμενες δραστηριότητες στην περιοχή.

Παράνομο κυνήγι: Αν και έχουν ιδρυθεί 5 καταφύγια άγριας ζωής, όπου απαγορεύεται το κυνήγι, στην Κ. Ροδόπη έχουν καταγραφεί αρκετά κρούσματα λαθροθηρίας, με αρνητικές επιπτώσεις στον ήδη μικρό πληθυσμό της αρκούδας, στην ορνιθοπανίδα, αλλά και σε άλλα είδη όπως το ζαρκάδι και το αγριόγιδιο.

Σκουπίδια: Η απόθεση των σκουπιδιών σε ρέματα κοντά

στα δάση δημιουργεί εστίες ρύπανσης, ενώ υπάρχει αυξημένος κίνδυνος ανάφλεξης τους, που μπορεί να οδηγήσει σε δασική πυρκαγιά.

Υπερβόσκηση: Η παράνομη βόσκηση και υπερβόσκηση υποβαθμίζουν τα δασικά οικοσυστήματα και εμποδίζουν τη φυσική αναγέννηση του δάσους. Απαραίτητη είναι η ρύθμιση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας και η αποτροπή της παράνομης ή ανεξέλεγκτης βόσκησης σε περιοχές όπου παρατηρείται φυσική αναγέννηση του δάσους ή όπου λαμβάνουν χώρα αναδασώσεις.

Λατομεία: Αποτελούν αιτία αλλοίωσης του φυσικού περιβάλλοντος και σημαντική όχληση για την πανίδα. Το πρόβλημα των λατομείων εστιάζεται κυρίως στην περιοχή του Φαλακρού, όπου γίνονται συστηματικές εργασίες για την εξόρυξη μαρμάρων.

Οδικά έργα: Το πυκνό δασικό οδικό δίκτυο κατακερματίζει τους φυσικούς βιοτόπους και σε συνδυασμό με ανεπαρκή φύλαξη αποτελούν σοβαρές απειλές για τα οικοσυστήματα. Από την άλλη πλευρά, οι ασφαλτοστρωμένοι δρόμοι, λόγω αύξησης του κυκλοφοριακού φόρτου αλλά και αυξημένης ταχύτητας των κινούμενων οχημάτων, σε σχέση με τους δασικούς χωμάτινους δρόμους, αποτελούν σοβαρή απειλή θανατηφόρων ατυχημάτων για την άγρια πανίδα και παράγοντα διάσπασης των βιοτόπων τους. Στις ορεινές περιοχές, αποδεικνύεται αναγκαία, αισθητικά κατάλληλη, μερικές φορές και οικονομικότερη, η αξιοποίηση σηράγγων και κοιλαδογεφύρων. Ακόμα, απαραίτητη είναι η πρόβλεψη κατασκευής "πράσινων γεφυρών" και ειδικών διαβάσεων πανίδας για την διευκόλυνση των φυσικών μετακινήσεων της άγριας πανίδας. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην κατασκευή των κάθετων αξόνων της Εγνατίας οδού (Ξάνθης-Βουλγαρίας, Εξοχίας-Βουλγαρίας).

Φράγματα: Τα φράγματα που κατασκευάστηκαν, αποτελούν μερική λύση στο πρόβλημα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά έχουν δημιουργήσει σημαντική αλλοίωση στο φυσικό τοπίο. Επίσης, όπως και οι αυτοκινητόδρομοι, αποτελούν υποδομές περιορισμού των φυσικών μετακινήσεων των άγριων ζώων και πρέπει να συνοδεύονται από τα κατάλληλα μέτρα αποτροπής του διασπαστικού ρόλου τους σχετικά με τον ενιαίο χαρακτήρα βιοτόπων.

Θερμιά: "ένα κακό παράδειγμα ανάδειξης" Η ύπαρξη ιαματικών νερών στα Θερμιά, θα μπορούσε να λειτουργήσει ως πόλος έλξης επισκεπτών και να συνεισφέρει τόσο στην ανάδειξη και αξιοποίηση της περιοχής όσο και στην οικονομική της άνοδο. Δυστυχώς όμως, οι άθλιες εγκαταστάσεις (παράγκες) που στήθηκαν χωρίς σχεδιασμό και η μη τήρηση βασικών κανόνων υγιεινής ακυρώνει ένα σημαντικό πλεονέκτημα της περιοχής.

